Valtioneuvoston kanslia Neuvostoraportti EU/5/2024-VNK-67

Siivola Heli 26.8.2024

Yleisten asioiden neuvosto 25.6.2024; Neuvostoraportti

Kokous

Yleisten asioiden neuvosto 25.6.2024

Neuvosto kävi periaatekeskustelun kolmansien maiden puolesta harjoitettavan intressivaikuttamisen avoimuutta ja rekisteröintiä koskevasta direktiiviehdotuksesta. Jäsenvaltiot vahvistivat laajalti yleisen tukensa ehdotuksen tavoitteille ja ulkomaiseen sekaantumiseen puuttumiselle. Keskustelussa korostettiin tarvetta varmistaa selkeät ja objektiivisiin kriteereihin perustuvat määritelmät sekä vahvat suojatoimet leimautumisen estämiseksi ja perusvapauksien suojelemiseksi. Ehdotuksen korostettiin olevan ennen kaikkea avoimuutta edistävä väline. Hallinnollisen taakan minimointia pidettiin tärkeänä. Osa jäsenvaltioista peräänkuulutti ehdotuksen vaikutusten lisäarviointia.

Neuvosto valmisteli 27.–28. kesäkuuta 2024 pidettävää Eurooppa-neuvoston kokousta keskustelemalla Eurooppa-neuvoston päätelmäluonnoksesta, jonka pääaiheita ovat Ukrainan tukeminen, Lähi-itä, turvallisuus ja puolustus, kilpailukyky ja seuraava institutionaalinen sykli.

Kokouksessa järjestettiin Unkaria koskeva SEU 7 artiklan 1 kohdan mukainen kuuleminen. Kuulemisessa esitetyt huomiot ja kysymykset koskivat muun muassa korruptiontorjuntaa, kansalaisjärjestöjen toimintaedellytyksiä, seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen oikeuksia, tiedotusvälineiden vapautta ja moniäänisyyttä, akateemista vapautta sekä EU-tuomioistuimen ja Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen tuomioiden täytäntöönpanoa. Sisällöllisiä johtopäätöksiä ei tehty. Neuvosto jatkaa asian käsittelyä.

Suomea edusti kokouksessa pysyvä edustaja, suurlähettiläs Markku Keinänen.

Esityslistan hyväksyminen

Puheenjohtaja totesi kokouksen olevan Belgian puheenjohtajakauden viimeinen yleisten asioiden neuvosto. Päivä on historiallinen, sillä iltapäivällä kokouksen jälkeen pidetään ensimmäiset hallitustenväliset konferenssit Ukrainan ja Moldovan kanssa.

Muut asiat -asiakohdassa Liettuan tiedotusasia disinformaation torjuntaan ja strategiseen viestintään liittyvien toimien kartoittamisesta sekä puheenjohtajavaltion tiedotusasia Euroopan tulevaisuutta koskeneista keskusteluista Belgian puheenjohtajakaudella.

Esityslista 11241/24 hyväksyttiin.

A-kohtien hyväksyminen

A-kohdat hyväksyttiin asiakirjan 11451/24 mukaisesti.

Direktiivi kolmansien maiden puolesta toteutettavan edunvalvonnan avoimuudesta

Puheenjohtaja esitteli direktiiviehdotuksesta kevään aikana käytyjä keskusteluja. Tältä pohjalta puheenjohtaja on valmistellut omat johtopäätöksensä jatkotyötä silmällä pitäen (10805/24) erityisesti kolmen keskeisen kysymyksen osalta (ehdotuksen soveltamisala ja tavoitteet, yhdenmukaistamisen taso sekä rekisterit). Puheenjohtaja toivoi ministerien kommentoivan, tukevatko he puheenjohtajan näkemystä jatkotyöstä. Lisäksi toivottiin ministerien näkemyksiä siitä, ovatko komission ehdottamat suojatoimet riittäviä leimautumisen estämiseksi ja tarvitaanko muita lisätoimia kansalaisyhteiskunnan toimintamahdollisuuksien edistämiseksi.

Komissio (varapuheenjohtaja Věra Jourová) totesi EU-vaalien muistuttaneen tarpeesta puolustaa demokratiaa ja estää ulkopuolinen sekaantuminen. Avoimuudella voidaan lisätä kansalaisten ymmärrystä siitä, ovatko eri tahot kolmansien maiden palkkalistoilla. Komissio muistutti, että määritelmiä kavennettaessa ei tule luoda porsaanreikiä ja että soveltamisalan osalta on pysyttävä oikeusperustan sisällä. Harmonisaatiotason osalta komissio korosti arvoja ja suhteellisuutta. Komissio toivoi, että rekistereitä edelleen hallittaisiin kansallisesti ja että koordinaatioon käytettäisiin olemassa olevia digitaalisia työkaluja. Uusi EU-tason rekisteri vaatisi tarkastelua. Komissio puolusti esittämiään suojatoimia kansalaisyhteiskunnalle sekä esittämäänsä sanktiomekanismia. Komissio on avoin keskustelemaan parhaista mahdollisista suojatoimista.

Käydyssä keskustelussa tuettiin laajalti puheenjohtajan johtopäätöksiä jatkotyöstä. Jäsenvaltiot toivat esille yleistä tukeaan direktiiviehdotuksen tavoitteille ja ulkomaiseen sekaantumiseen puuttumiselle. Ehdotuksen korostettiin olevan ennen kaikkea avoimuutta edistävä väline. Tarvetta varmistaa selkeät ja objektiivisiin kriteereihin perustuvat määritelmät sekä vahvat suojatoimet leimautumisen estämiseksi ja perusvapauksien suojelemiseksi painotettiin. Kansalaisyhteiskunnan toimintamahdollisuuksien edistämistä pidettiin tärkeänä. Osa jäsenvaltioista piti komission ehdottamia suojatoimia riittävinä, toiset olivat valmiita tarkastelemaan myös suojatoimien lisäämistä. Jotkut jäsenvaltiot katsoivat, että ehdotuksen soveltamisalaa tulisi laajentaa kattamaan kaikki lobbaustoimet kolmansien maiden puolesta toteutettavien toimien lisäksi, jotta rekisteri olisi luonteeltaan neutraalimpi. Huomiota kiinnitettiin myös ehdotusta koskevaan viestintään. Hallinnollisen taakan minimointia pidettiin tärkeänä. Tarvetta menettelyiden keventämiselle, kansallisen liikkumavaran säilyttämiselle sekä kansallisten avoimuusrekisterien turvaamiselle korostettiin. Useat jäsenvaltiot vaativat vielä ehdotuksen vaikutusten lisäarviointia.

Suomi tuki yleisellä tasolla puheenjohtajavaltion johtopäätöksiä ja direktiivin yleisiä tavoitteita. Avoimuutta lisäämällä voidaan vahvistaa Euroopan demokratiaa. Samalla on varmistettava sanan- ja yhdistymisvapaus. Määritelmien on oltava selkeitä ja perustuttava objektiivisiin kriteereihin. Suomi tukee komission ehdottamia suojatoimia: perusrahoituksen ja lahjoitusten kolmansista maista on pysyttävä soveltamisalan ulkopuolella, samoin kolmansien maiden kantojen kannattamisen ilman taloudellista hyötyä. Suomi on valmis tarkastelemaan myös lisätakeita sen varmistamiseksi, ettei kansalaisyhteiskunnan toimintaedellytyksiä heikennetä. Suomi katsoi, että mahdollisen yhteisen rekisteriarkkitehtuurin tulee olla joustava, jotta olemassa olevien avoimuusrekisterien tietojärjestelmien hyödyntäminen on mahdollista.

Tuleva puheenjohtajamaa Unkari piti demokratian puolustamista tärkeänä ja totesi, että asian käsittelyä jatketaan nyt käydyn poliittisen keskustelun pohjalta.

Komissio oli tyytyväinen siitä, että direktiivin käsittelyä halutaan jatkaa. Aihetta aiotaan käsitellä Unkarin puheenjohtajakaudella joulukuun yleisten asioiden neuvostossa, joten teknisen tason käsittelyyn on aikaa. Komissio voi kerätä tietoa vaikutuksista ja lupasi pohtia myös vaikutusarviota keskittyen jäsenmaihin, joissa on jo avoimuusrekisteri. Avoimuuden lisääminen säilyy ehdotuksen keskeisenä tavoitteena. On lisättävä tietoa kolmansien maiden puolesta toteutettavasta intressivaikuttamisesta, mutta neutraalilla tavalla.

Puheenjohtaja katsoi johtopäätöstensä saaneen jäsenvaltioilta tukea ja totesi kuulleensa myös huolet koskien suhteellisuutta, harmonisaation tasoa, leimautumisen estämistä ja kansalaisvapauksien suojelemista. Direktiivin työstäminen eteenpäin teknisellä tasolla jatkuu Unkarin puheenjohtajakaudella.

Eurooppa-neuvoston 27.–28.6. pidettävän kokouksen valmistelu: päätelmät

Neuvosto jatkoi kesäkuun Eurooppa-neuvoston valmisteluita keskustelemalla Eurooppa-neuvoston päätelmäehdotuksesta. Kesäkuun kokouksen aiheita ovat Ukraina, Lähi-itä, turvallisuus ja puolustus, kilpailukyky, seuraava institutionaalinen sykli ja muut asiat. Puheenjohtaja totesi Coreperin jo keskustelleen päätelmäluonnoksesta ja pyysi ministereitä keskittymään vain tärkeimpiin aiheisiin. Puheenjohtaja muistutti, että myös päätelmien liitteeksi tulevasta strategisesta ohjelmasta on jo käyty useita keskusteluja.

Komissio (varapuheenjohtaja Šefčovič) kiitti kaikkia ponnisteluista. Päätelmien Ukraina-osuuteen on kirjattu auki kaikki se edistys, jota viime viikkoina on saavutettu, mukaan lukien iltapäivällä järjestettävä hallitustenvälinen konferenssi. Kilpailukyvyn osalta komissio mainitsi edellisviikolla hyväksytyn raportin elintarvikkeiden laatuerosta. Raportin perusteella vaikuttaa siltä, että säännöt ovat kunnossa mutta toimeenpano sakkaa. Muuttoliikkeen osalta komission puheenjohtaja lähettää vakiintuneen kirjeensä tilanteesta.

Käydyssä keskustelussa päätelmätekstiä pidettiin Ukrainan osalta melko valmiina, vaikka joitakin muutosehdotuksiakin tuli. Esille nostettiin muun muassa G7-lainaa koskevat kirjaukset ja tarve löytää ratkaisu Euroopan rauhanrahaston (EPF) osalta. Eniten keskustelua herättivät Lähi-itää koskevat päätelmämuotoilut. Turvallisuus ja puolustus -osuudessa keskeisimmät muutosehdotukset liittyivät rahoitukseen. Osa jäsenvaltioista peräänkuulutti varovaisuutta MFF-keskusteluja ennakoiviin kirjauksiin. Kilpailukyvyn osalta tekstiä pidettiin melko vakaana.

Strategisen ohjelman osalta korostettiin tarvetta varmistaa korkea kunnianhimontaso ja selkeät tavoitteet. Esille nostettiin muun muassa Ukrainan tukemiseen, puolustuksen vahvistamiseen, kilpailukykyyn, oikeusvaltioperiaatteeseen, ilmastoon, energiaan, muuttoliikkeeseen ja laajentumiseen liittyviä kysymyksiä. Osa jäsenvaltioista muistutti, ettei strategisen ohjelman rahoituskirjausten tule ennakoida tulevia MFF-neuvotteluja.

Suomi korosti, että Ukrainan puolustus- ja energiasektoreille on mobilisoitava lisää tukea, läheisessä yhteistyössä kumppanien kanssa. EPF:stä tulee saavuttaa yhteisymmärrys. Euroopan investointipankin tulee jatkaa puolustusteollisuudelle suunnatun lainapolitiikkansa arviota ja muokkausta. Pakotteiden osalta on tarve tutkia lisätoimia Venäjän varjolaivaston toiminnan estämiseksi. Rahoituskirjauksissa ei tule ennakoida tulevia MFF-neuvotteluja.

Unionin arvot – Unkari / SEU 7 artiklan 1 kohdan mukainen perusteltu ehdotus

Puheenjohtaja totesi neuvoston kuulevan Unkaria SEU 7 artiklan 1 kohdan mukaisessa menettelyssä. Euroopan parlamentti antoi syyskuussa 2018 perustellun ehdotuksen, jolla neuvostoa pyydetään toteamaan SEU 7 (1) artiklan nojalla, onko olemassa selvä vaara, että Unkari loukkaa vakavasti unionin perustana olevia arvoja. Järjestettävä kuuleminen on järjestyksessään seitsemäs. Puheenjohtaja viittasi kuulemisessa noudatettaviin modaliteetteihin (10641/2/19 REV 2) ja totesi kuulemisen kattavan koko Euroopan parlamentin perustellun ehdotuksen alan.

Unkari kertoi kuulemisen aluksi oman näkemyksensä tilanteesta.

Komissio (vpj Jourová) kiitti Unkaria tilanteen päivittämisestä ja totesi Unkarin tilanteen olleen esillä viimeksi marraskuun 2023 yleisten asioiden neuvostossa. Komissio katsoi 13.12.2023, että Unkari täytti CPR-asetuksen mukaisen horisontaalisen mahdollistavan edellytyksen oikeuslaitoksen riippumattomuuden osalta. Komissiolla on kuitenkin edelleen huolia koskien mm. lastensuojelulakia ja vähemmistöjen oikeuksia. Ehdollisuusasetuksen osalta neuvosto on hyväksynyt toimenpiteitä mm. julkisten hankintojen, yleishyödyllisten säätiöiden ja eturistiriitojen osalta. Näiden osalta Unkari ei ole edennyt korjaavissa toimissa. Komissio arvioi joulukuussa 2023, että jäädytykset tulee säilyttää kolmessa koheesiopoliittisessa ohjelmassa. Myös elpymissuunnitelman mukaiset maksut ovat mahdollisia vasta, kun asetetut supervirstanpylväät ja ehdollisuusmenettelyssä asetetut edellytykset on täytetty.

Komissio kertoi käynnistäneensä helmikuussa 2024 rikkomusmenettelyn koskien Unkarin loppuvuodesta 2023 hyväksymää ns. suvereniteettilakia. Komissio antoi Unkarille tässä rikkomusmenettelyssä perustellun lausunnon toukokuussa 2024, missä se katsoo, että Unkari rikkoo EU-oikeutta ja perusoi-

keuskirjan määräyksiä. Komissio nosti esille myös poikkeustilasääntelyn, joka on tällä hetkellä voimassa Unkarissa marraskuuhun 2024 saakka. Tällä on komission mukaan vaikutuksia myös yritysten toimintaympäristöön.

Komissio otti esiin myös EU-tuomioistuimen (EUT) ja Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen (EIT) tuomioiden täytäntöönpanon ja erityisesti tuomion Unkarin turvapaikkalainsäädäntöä koskevassa asiassa C-123/22. Komissio on kehottanut Unkaria panemaan täytäntöön myös mm. EUT-tuomion koskien ETA-alueen ulkopuolisia korkeakouluja. Sananvapauden osalta huolia on herättänyt mediatoimijoiden riippumattomuus, ml. taloudellinen riippumattomuus.

Komissio totesi Unkarin tilanteen olevan yhä huolestuttava ja katsoi SEU 7 artiklan mukaisen menettelyn mahdollistavan vuoropuhelun, kunnes parlamentin perustellussa ehdotuksessa esitetyt huolet on ratkaistu. Komissio on osaltaan valmis jatkamaan vuoropuhelua havaittujen huolien korjaamiseksi.

Puheenvuoron käytti yhdeksän jäsenvaltiota puhuen yhteensä 13 jäsenvaltion puolesta. Käytetyissä puheenvuoroissa korostettiin oikeusvaltioperiaatteen merkitystä koko EU:n toiminnan näkökulmasta. Unkarin todettiin saavuttaneen jonkin verran edistystä erityisesti oikeuslaitosta koskevissa uudistuksissa. Samalla korostettiin tarvetta löytää ratkaisuja vielä avoinna oleviin huoliin. Jäsenvaltiot esittivät kysymyksiä ja ilmaisivat huoliaan mm. koskien korruptiontorjuntaa, uutta suvereniteettilakia, kansalaisjärjestöjen toimintamahdollisuuksia, seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen oikeuksia, turvapaikanhakijoiden oikeuksia, tiedotusvälineiden vapautta ja moniäänisyyttä, yliopistojen toimintaa ja akateemista vapautta sekä EU-tuomioistuimen ja Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen tuomioiden täytäntöönpanoa.

Ruotsi piti Ruotsin ja Suomen yhteispuheenvuoron. Puheenvuorossa kiinnitettiin huomiota viimeaikaiseen kehitykseen Unkarin oikeusvaltiotilanteessa ja katsottiin, että SEU 7 artiklan menettelyä tulee jatkaa, kunnes avoinna olevat kysymykset on ratkaistu. Esitetyt kysymykset koskivat edistyksen puutetta korkean tason korruption tutkinnassa, syyttämisessä ja tuomioissa sekä poikkeustilasääntelyn pitkittynyttä ja laajaa käyttöä, joka komission oikeusvaltiokertomuksen mukaan vaarantaa oikeusvarmuuden ja vaikuttaa myös yritysten toimintaan sisämarkkinoilla.

Unkari vastasi sille esitettyihin kysymyksiin.

Kuuleminen päättyi Unkarin loppupuheenvuoroon. Sisällöllisiä johtopäätöksiä ei tehty. Neuvosto jatkaa asian käsittelyä.

Muut asiat

a) Disinformaation torjuntaan ja strategiseen viestintään liittyvien toimien kartoittaminen

Liettua esitteli ehdotustaan disinformaation torjuntaan ja strategiseen viestintään liittyvien toimien kartoittamisesta EU:ssa. Lisäkeskustelua seuraavista toimista tarvitaan tilanteessa, jossa Venäjä kiihdyttää toimiaan.

Komissio (vpj Jourová) piti aihetta tärkeänä. Useat jäsenvaltiot tukivat aloitetta. Demokraattisen resilienssin tarkastelun tulisi olla säännöllisesti yleisten asioiden neuvoston agendalla.

b) Euroopan tulevaisuus: puheenjohtajavaltion tilanneselvitys

Puheenjohtajavaltio esitteli yhteenvetoraporttiaan (10411/24) Belgian puheenjohtajakaudella käydyistä keskusteluista koskien Euroopan tulevaisuutta.

Komissio (varapuheenjohtajat Šefčovič ja Suica) piti puheenjohtajan yhteenvetoa hyvänä ja katsoi sen olevan hyvin linjassa komission maaliskuussa 2024 antaman tiedonannon kanssa. Laajentumista on tärkeä valmistella huolellisesti, jotta sen mukanaan tuomat edut kansalaisille materialisoituvat, ja sitä tulisi hyödyntää vauhdittamaan EU:n sisäisiä uudistuksia. Tulisi hyödyntää täysimääräisesti EU:n perussopimusten tarjoamia mahdollisuuksia nykyisten ja tulevien kansaisten eduksi. Tarvitaan myös parempaa viestintää kansalaisille ja kansalaisten osallistumismahdollisuuksien lisäämistä. Komissio on jo toteuttanut useita kansalaispaneeleja keskeisiin EU-aloitteisiin liittyen, ja niiden järjestämistä jatketaan myös tulevalla toimikaudella.

Käytetyissä puheenvuoroissa puheenjohtajan yhteenvetoa pidettiin hyvänä pohjana jatkokeskusteluille. Unkari totesi jatkavansa aihetta koskevien keskustelujen järjestämistä puheenjohtajakaudellaan Eurooppa-neuvoston ohjauksen pohjalta.

Suomen edustajat
Suomen pysyvä EU-edustaja Markku Keinänen ja virkamiesvaltuuskunta

Asiakirjat
11241/24

Liitteet Napsauta tähän ja kirjoita liitteet

Viite Napsauta tähän ja kirjoita viite